«Նոր ժամանակի կրթություն» ՀԿ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԱՏԵՍՏԱՎՈՐՄԱՆ ԵՆԹԱԿԱ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑ

ԱՎԱՐՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Կրտսեր դպրոցականների տարիքային, անհատական և հոգեբանական առանձնահատկությունները: Ուսումնական գործընթացը և կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունները:

Առարկան՝ Հայոց լեզու և Գրականություն
Հետազոտող ուսուցիչ՝ Նունե Գասպարյան
Ուսումնական հաստատություն՝ Թալինի թիվ 1հիմն. դպրոց

Թալին 2023

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն……2

Կրտսեր դպրոցականների տարիքային, անհատական հոգեբանական առանձնահատկությունները …….....3-11

Ուսումնական գործընթացը և կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունները……..……12-15

Եզրակացություն……16

Օգտագործված գրականության ցանկ……17

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Յուրաքանչյուր ուսուցիչ, մանկավարժ իր գործունեության ընթացում հանդիպում է աշակերտների տարիքային զարգացման օրինաչափությունների ճանաչման և դրանցով առաջնորդման խնդրին, ինչը կարող է նպաստել ուսումնական գործընթացի արդյունավետ կազմակերպմանը: Ուսումնական գործունեության ընթացքում ուսուցիչը հանդիպում է այն փաստին, որ յուրաքանչյուր աշակերտ ունի իր անհատական աշխատանքի ոճը, իր ուրույն բնավորությունն ու խառնվածքը, աշխատանքի տեմպը և այլն: Այդպիսի անհատական առանձնահատկությունների ընդունելն ու հաշվի առնելը օգտակար է ուսումնական դժվարությունների լուծման ժամանակ և խթանում է ուսումնական գործունեությանը:

Հետազոտական աշխատանքի նպատակն է բացահայտել կրտսեր դպրոցականների ընկալման հոգեբանական առանձնահատկությունները, իմացական կարողություններն ու զարգացման առանձնահատկությունները, ինչն էլ կարող է օգտագործվել տվյալ տարիքային խմբի վարքը կանխատեսելու, ուսումնական գործընթացն առավել արդյունավետ կազմակերպելու համար:

Զարգացումը մարդու քանակական և որակական փոփոխությունների գործընթացը և արդյունքն է: Զարգացման արդյունքը մարդու կայացումն է՝ որպես կենսաբանական տեսակ և սոցիալական էակ: Երեխայի հոգեկանի զարգացումն առավել համակարգված և ամբողջական ընկալելու համար հարկավոր է բացահայտել «զարգացում» հասկացության էությունը: Երկարատև ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ մարդու զարգացումը պայմանավորված է մի շարք արտաքին և ներքին գործոններով ևս: Ներքին գործոններին են վերաբերում օրգանիզմի ֆիզիոլոգիական և հոգեկան առանձնահատկությունները: Արտաքին գործոնը մարդու շրջապատն է, այն միջավայրը, որտեղ նա ապրում և զարգանում է: Մարդու զարգացումը, հասունացումը և աճը փոխկապակցված գործընթացներ են:

ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ, ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԵՎ ՀՈԳԵԲԱՆԱԿԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Կրտսեր դպրոցական տարիքը (6-ից 9-10 տարեկան) անձի կայացման կարևորագույն փուլերից մեկն է, որի ընթացքում տեղի է ունենում անհոգ մանկությունից անցում այնպիսի մի շրջանի, երբ անհրաժեշտություն է ծագում նոր դերեր կրել, պատասխանատու լինել տարբեր պահանջներ իրականացնելիս: Այս շրջանում հակասության մեջ են մտնում երկու հիմնական դրդապատճառ՝ անհրաժեշտության և ցանկության: Մի կողմից, առաջնորդվելով անհրաժեշտության պահանջմունքով, երեխան բացահայտում է հասուն կյանքը, իսկ մյուս կողմից, դրդված լինելով ցանկության պահանջմունքով, երեխան ցուցաբերում է այնպիսի վարք, որը վերադարձնում է իրեն մանկության աշխարհ, որտեղ ամենը ապահով է, ծանոթ, իրականանալի, չկան որոշակի պարտականություններ և պահանջներ: Մի կողմից, երեխան իմպուլսիվ է, անհանգիստ, ունի ոչ կայուն ուշադրություն, իսկ մյուս կողմից, քանի որ նրա մոտ արդեն ձևավորվում է պահանջմունքների նոր մակարդակ, նա սկսում է գործել, առաջնորդվելով որոշակի նպատակներով, արժեքներով, զգացմունքներով: Կրտսեր դպրոցականի զարգացման ընթացքում հստակ երևում են զարգացման որակական փոփոխություններ: Երեխայի հոգեկան զարգացման կենտրոնում է հայտնվում կամածինության ձևավորումը /պլանավորում, գործողությունների զարգացման ծրագիր, վերահսկողության իրականացում [1]:

Կրտսեր դպրոցական տարիքը բնորոշվում է երեխայի կյանքում կարևոր փոփոխությունով՝ դպրոց ընդունվելով, որտեղ երեխան նոր դիրք է զբաղեցնում հասարակության մեջ, նրան առաջադրվում են պարտականություններ, կապված ուսումնական գործունեության հետ: Հարազատները, ծնողները, ուսուցիչները, և անգամ օտարները երեխայի հետ սկսում են շփվել նաև որպես մարդու, որը իր վրա է վերցրել, ինչպես և իր տարիքի բոլոր երեխաները, սովորելու պարտավորությունը (անկախ նրանից, թե ստիպված է անում, թե իրենց ցանկությամբ):

Նա արդեն հասկանում է, որ մոտիվների և արարքների գնահատումը կատարվում է ոչ միայն իր վերաբերմունքով սեփական անձի նկատմամբ («Ես լավն եմ»), այլ,

առաջին հերթին նրանով, թե իր վարքը ինչպես է գնահատվում շրջապատի մարդկանց կողմից: Նրա մոտ արդեն բավականին զարգացած են ռեֆլեքսային ունակությունները: Այս տարիքում անձնավորության զարգացման ձեռբերում է համարվում «Ես պարտավոր եմ» մոտիվի գերիշխումը «Ես ուզում եմ» մոտիվի նկատմամբ [6, էջ-247]:

Խոսքային և հուզական շփում: Դպրոցը երեխայի առջև դնում է խոսքի զարգացման նոր պահանջներ՝ դասի ժամին պատասխանը պետք է լինի հակիրճ, հստակ, իմաստով, արտահայտիչ, հաղորդակցման ժամանակ խոսքի կառուցվածքը պետք է համապատասխանի մշակույթում ձևավորված նորմերին: Միայն դպրոցում երեխան առանց ծնողի հուշումների (օրինակ՝ «Ասա շնորհակալություն», «կարելի՞ է Ձեզ հարց ուղղել» և այլն), այս կամ այն իրավիճակում ստիպված է ինքնուրույն կարողանա կառուցել իր խոսքը այնպես, որպեսզի կարողանա հաղորդակցման մեջ մտնել ուսուցիչների և հասակակիցների հետ:

Միայն սեփական գործունեության արդյունքում է երեխան իր համար բացահայտում հաղորդակցման ձևերի հնարավոր բոլոր տարբերակները [6, էջ 253]:

Այս տարիքի երեխայի զարգացման հիմնական բնութագրերից է այն, որ թեև կտրուկ փոխվում է գործունեության հիմնական ձևը, դեռևս պահպանվում է խաղալու պահանջմունքը: Այդ իսկ պատճառով դպրոցական կյանքի սկզբնական շրջանում չափազանց կարևոր է ուսումնական գործընթացում խաղային էլեմենտների առկայությունը, ինչը մեծացնում է երեխայի հետաքրքրությունը ուսման հանդեպ: Մեծ է նաև շարժվելու պահանջմունքը, հետևաբար, ուսուցիչը ուսումնական գործընթացը կազմակերպելիս պետք է կիրառի շարժողական խաղեր, որոնք նպաստում են երեխայի ուշադրության զարգացմանը, կենտրանանալու կարողությանը: Ուսուցիչը նաև կարող է հմտորեն կազմակերպել երեխաների հանգիստը՝ ներառելով խաղեր և շարժողական վարժություններ, որոնց ընթացքում երեխան լիցքաթափվում է և կարողանում արդյունավետ շարունակել ուսումը: Կրտսեր դպրոցականի համար նաև չափազանց կարևոր է նոր տպավորություններ ստանալու պահանջը, որի հիման վրա ձևավորվում են գիտելիքներ, կարողություններ և հմտություններ ձեռք բերելու պա-

հանջը: Այս պահանջը առաջնորդում է երեխայի զարգանալու, դրդապատճառների նոր համակարգ ձևավորելու ընթացքը: Ողջ համակարգում կարևոր դեր են խաղում սոցիալական դրդապատճառների ձևավորումը, որը ի հայտ է գալիս 2-3-րդ դասարաններում: Աշակերտի համար կարևորվում են ուսուցչի գովասանքը, գնահատականը, ավելի ուշ հասակակիցների կարծիքը իր անձի վերաբերյալ: Այս ամենը նպաստում է երեխայի կողմից սոցիալական իր նոր դերերի գիտակցմանը, իր Ես-ի ինքնահաստատմանը: Երեխայի դրդապատճառների առաջացման, հետաքրքրության պահպանման, Ես-ի ինքնահաստատման գործընթացում չափազանց կարևորվում է ուսուցչի դերը:

Կրտսեր դպրոցականի հիմնական հոգեբանական նորագոյացությունները: Այս տարիքում երեխայի մոտ առաջանում են մի շարք դրական փոփոխություններ: Կրտսեր դպրոցական տարիքում սենզիտիվ է համարվում աշխարհի նկատմամբ ճանաչողական վերաբերմունքի ձևավորումը, ուսումնական գործունեության կարողությունների յուրացումը, կազմակերպվածությունն և ինքնակարգավորումը:

Ճանաչողական ոլորտի զարգացումը: Ուսումնական գործունեության ընթացքում որակապես փոխվում են իմացական բոլոր ոլորտները: Այս վերակառուցումը սկսվում է ինտելեկտուալ ոլորտի զարգացմամբ: Մտածողությունը ակնառու-գործունից անցում է կատարում բառատրամաբանականի: Ըստ Լ. Ս. Վիգոտսկու կողմից առաջադրած հիմնադրույթների՝ հոգեբանական գործառույթները զարգացում են օրինաչափորեն, այս տարիքում հիմնական գործառույթ է համարվում մտածողությունը, ինչն արտահայտվում է այլ հոգեկան ոլորտների վրա, որոնք դառնում են գիտակցված և կամածին: Ի տարբերություն նախադպրոցականի, խնդիրներ լուծելու ընթացքում կրտսեր դպրոցականը հաշվի է առնում երևույթների այնպիսի հատկությունները, որոնք արտացոլում և հիմնվում են կոնկրետ գիտական հասկացությունների վրա: Սակայն այդ հասկացությունների ընկալման մակարդակը էականորեն կախված է ուսումնական գործունեության կազմակերպման ձևից:

Անձնավորության ձևավորում: Անձնավորության ձևավորումը, ինչը կապված է մոտիվների և ինքնագիտակցության հետ, շարունակում է իր զարգացումը կրտսեր

դպրոցական տարիքում: Սակայն կրտսեր դպրոցականը, ի տարբերություն նախադպրոցականի, իր գործունեության մեջ է ներառում նաև ուսումը, որի արդյունքները գնահատվում են մեծահասակների կողմից: [1] Դպրոցական առաջադիմությունից, երեխայի լավ կամ վատ սովորելու արդյունքում ստացած գնահատականից է կախված նրա անձնավորության զարգացումը: Մոտիվացիոն ոլորտը, ինչպես կարծում է Ա.Ն. Լեոնտևը, անձնավորության միջուկն է: Ի՞նչն է երեխային առաջ մղում, որո՞նք են նրա ցանկությունները: Երեխայի ուսման սկզբում, ունենալով աշակերտի ներքին դիրքորոշում, նա ցանկանում է սովորել: Նույնիսկ լավ սովորել, գերազանց: Ուսուցման սոցիալական մոտիվներից, երևի թե, ամենագլխավորը բարձր գնահատականներ ստանալն է: Բարձր գնահատականը կրտսեր դպրոցականի համար այլ խրախուսանքների աղբյուր է, նրա հուզական բարեկեցության պայմանը, հպարտության առարկան: Երբ երեխան լավ է սովորում, նրան գովում են և՛ ծնողները, և՛ ուսուցիչը: Ավելին, դասարանում, որտեղ ուսուցչի դերը ոչ միայն որոշիչ, այլև միակ հեղինակություն վայելող կարծիքն է, որի հետ բոլորը հաշվի են նստում, վարձր գնահատականը ապահովում է համապատասխան կարգավիճակ: [7, էջ 126]

Կրտսեր դպրոցականի բնավորության տարիքային առանձնահատկություններից են նաև զգայունությունը, բարձր խոցելիությունը, հուզականությունը, հետաքրքրասիրությունը, անմիջականությունը, դյուրահավատությունը, ընդօրինակումը: Նրանք ընդօրինակում են ծնողներին, մեծերին, դիտած կինոնկարների հերոսներին: Այս հատկանիշը, անշուշտ, հնարավորություն է տալիս անձնական օրինակով երեխայի մեջ դաստիարակել արժեքավոր գծեր, սակայն չպետք է մոռանալ, որ կրտսեր դպրոցականը կարող է ընդօրինակել և ոչ միայն լավը, այլև՝ բացասականը: Նկատի ունենալով այս հանգամանքը՝ ուսուցիչը և երեխայի հետ շփվող յուրաքանչյուր չափահաս իր վարքով ու խոսքով, համոզմունքներով և սովորություններով միայն դրական օրինակ պիտի ծառայի: [7]

Մարդու անհատականությունը բնորոշելու, նրան առավել լավ ճանաչելու համար նպատակահարմար է անդրադառնալ նաև «խառնվածք» և «բնավորություն» հասկացություններին: Մարդու խառնվածքը բնածին է, և նրա տարբեր կողմեր դրսևորվում են

մարդու գործունեության, շփման ընթացքում և տարբեր իրավիճակներում: Դիտարկենք խառնվածքի 4 տիպերի հիմնական բնութագրականները:

Սանգվինիկ երեխաները աշխույժ են, ակտիվ, երկար չեն կարողանում մեկ գործունեությամբ զբաղվել, նույն տեղում նստել, պտտվում են, անընդհատ շփման մեջ մտնում այլ երեխաների հետ: Ունեն արագ քայլվածք, խոսքի արագ տեմպ: Շատ տպավորվող են, հետաքրքրասեր, տարվում են նոր գաղափարով: Սակայն հետաքրքրությունները անկայուն են, փոփոխական: Դեմքի արտահայտչականությունը շատ վառ է, զգացմունքները փոփոխական: Բավական աշխատասեր են, շուտ հարմարվում միջավայրին և նոր պահանջներին:

Խոլերիկ երեխաները ունեն արտահայտիչ դեմք ու կտրուկ վարքաձևեր: Արագաշարժ են, բռնկուն, անհամբեր, երբեմն՝ անզուսպ: Հեշտությամբ ափերից դուրս են գալիս, վեճի մեջ մտնում: Խոսում են բարձր ձայնով, արագ: Կարող են կենտրոնանալ և պարտաճանաչ են իրենց աշխատանքում:

Ֆլեգմատիկները հավասարակշռված են, հանգիստ, երբեմն դանդաղկոտ: Կարող են երկար առաց հոգնելու աշխատել և բոլոր մանրամասնություններով կատարել իրենց գործը: Ոչ հուզական են: Դասերի ժամանակ կարող է ստեղծվել այն տպավորությունը, որ երեխան պատրաստ չէ, քանի որ պատմում է հավասարակշռված և դանդաղ: Սիրում են տրամաբանական դատողություններ: Դժվարությամբ են հարմարվում նոր մարդկանց և իրավիճակի:

Մելանխոլիկները հանգիստ են, տպավորվող, փոփոխական տրամադրությամբ: Շատ զգայուն են: Հաճախ անվստահ են և թերագնահատում են սեփական ուժերն ու կարողությունները: Շարժումները մեղմ են, դանդաղ: [3]

Բնականաբար, մաքուր տիպեր բավականին քիչ են հանդիպում, սակայն համարվում է, որ մանկության տարիքում նրանք արտահայտվում են ավելի վառ: Խառնվածքի առանձնահատկությունների հանդեպ ուշադիր լինելը բավականաչափ օգտակար է ուսուցչի աշխատանքում: Ուսուցիչը կարող է նկատել, որ իներտ երեխաների պա-

տասխանները ավելի երկար են, նրանց ժամանակ է հարկավոր մտքերը հավաքելու, կանոնակարգելու համար, մինչդեռ շարժուն երեխաները տալիս են արագ, հակիրճ և հստակ պատասխաններ: Նրանք կարող են լսել ուսուցչին և միաժամանակ մեկ այլ գործ անել: Հատուկ ուշադրություն են պահանջում խոլերիկ և մելանխոլիկ երեխաները: Առաջիններին պետք է սովորցնել մեղմացնել իրենց բուռն հակազդումները, երկրորդներին պետք է մշտապես քաջարելել, վստահություն առաջացնել սեփական ուժերի նկատմամբ: Իներտ երեխաների մոտ դժվարություններ են առաջանում երկարատև լարված աշխատանքի դեպքում, պատասխանատու իրավիճակներում՝ հարցում, քննություն, ստուգողական աշխատանք, մեծածավալ և տարաբնույթ ինֆորմացիայի հիշելու անհրաժեշտության դեպքում, աղմկոտ միջավայրում աշխատելիս: Ուսուցիչը, հաշվի առնելով տվյալ առանձնահատկությունները, կարող է օգտագործել հետևյալ միջոցները՝ տալ երեխային պատասխանելու և մտքերը հավաքելու ժամանակ, նյութը տրամադրել մաս-մաս, ժամանակ տրամադրել դրա ամրապնդման համար, չկատարել հարցում նոր դասի վերաբերյալ, այլ իրականացնել դա մյուս դասին, ինքնավստահություն ձևավորել խրախուսանքների օգնությամբ, հարցում չանել դասի սկզբին, չընդհատել, չշտապեցնել, չխանգարել որևէ գործունեություն կատարելիս:

Ուսուցումը նպատակաուղղված և հատուկ կերպով կազմակերպված փոխազդեցություն է: Սակայն ուսուցման գործընթացի բնույթը պայմանավորվում է այդ փոխազդեցության կառուցվածքով, ձևերով ու բովանդակությամբ: Դաս-դասարանային համակարգի ուսուցման գործընթացի կառուցվածքային հիմքում դրված է փոխազդեցության ուսուցիչ-աշակերտական խումբ ձևը: Սա է պատճառը, որ ուսումնական պարապմունքները կազմակերպվում են ընդհանուր ճակատով, այսինքն՝ աշխատանքի յուրաքանչյուր պահին բոլոր աշակերտները զբաղված են միևնույն խնդրով, աշխատում են միևնույն ձևով, տվյալ խնդրի կատարման համար բոլորին հատկացվում է միևնույն ժամաքանակը: Նման տեսակի ուսումնական պարապմունքները մենք անվանում ենք խմբային: Խմբային պարապմունքների բավական լուրջ պրոբլեմներից մեկ այն է, որ ուսումնական խմբի անդամների մեծ մասը պասիվ լսողի դերում է հայտնվում: Սրա

հաղթահարման ուղիներից մեկն աշակերտների միջև արդյունավետ փոխազդեցության կազմակերպումն է, ինչն էլ հենց հանդիսանում է ինտերակտիվ մեթոդի հիմնական գաղափարը: Սակայն խմբային ուսուցման պայմաններում աշակերտների միջև փոխազդեցություն կազմակերպելու հնարավորությունները սահմանափակ են: Այստեղ հիմնականում օգտագործվում են ենթախմբային կամ համախմբային քննարկումների տարբեր հնարքներ ու մեթոդներ, որոնք բավական արդյունավետ են կարծիքների ձևավորման, փոխանակման, ընդհանուր մոտեցումների մշակման համար: Եթե երեխայի գործունեության առաջնային և ցանկալի ձևը համարվում է խաղը, ապա ուսուցման կազմակերպման համար պետք է օգտագործեն գործունեության այս ձևը՝ համատեղելով խաղը և ուսումնական գործընթացը, ավելի ճիշտ, օգտագործել խաղային գործունեությունը կրթական նպատակներին հասնելու համար: Այս դեպքում խաղի մոտիվացիոն ներուժը կուղղվի ուսումնական ծրագրի ավելի արդյունավետ իրագործմանը: Բարձր դրական մոտիվացիան կարող է լրացնող գործոն հանդիսանալ սովորողների ոչ բավարար բարձր ունակությունների ժամանակ, բայց հակառակ ուղղությամբ այդ սկզբունքը չի աշխատում՝ ոչ մի կարողություն չի կարող փոխհատուցել մոտիվացիայի բացակայությունը, և ապահովել ուսուցման էական առաջընթաց: Բնական խաղային միջավայրում, որտեղ չկա պարտադրանք, և կա հնարավորություն յուրաքանչյուր երեխայի համար գտնել իր տեղը, ունենալ նախաձեռնություն և անկախություն, ազատ իրականացնելու իրենց կարողությունները և կրթական կարիքները, հանդիսանում է ուսումնական նպատակներին հասնելու օպտիմալ տարբերակ: ԵՎ կրթական գործընթացում ուսուցման ակտիվ մեթոդների ներառումը թույլ է տալիս ստեղծել այդպիսի միջավայր՝ ինչպես դասարանում, այնպես էլ արտադպրոցական միջոցառումների ժամանակ: [5]

- Ուսումնական դրական խթանի ձևավորում,
- Սովորողողների ճանաչողական ակտիվության բարձրացում.
- Կրթական գործընթացին սովորողների ակտիվ ներգրավում.
- Ինքնագործունեության խթանում,

- Ճանաչողական գործընթացների զարգացում- խոսք, հիշողություն, մտածողություն
- Ուսումնական նյութի առավելագույն մասի արդյունավետ յուրացում,
- Ստեղծագործական մտածելակերպի զարգացում,
- Ուսանողի անհատական հաղորդակցական-զգայական ոլորտի զարգացում,
- Ուսանողի անհատական-յուրահատուկ հնարավորությունների բացահայտում և զարգացում,
- Ինքնուրույն աշխատանքի համար հմտությունների զարգացում:

Ակտիվ ուսուցումը ուսուցիչների և աշակերտների միջև փոխգործակցություն է, որտեղ ուսուցիչները և աշակերտները շփվում են միմյանց հետ դասի ժամանակ, և սովորողները այլևս պասիվ ունկնդիրներ չեն, այլ դասի ակտիվ մասնակիցներ: Եթե պասիվ մեթոդի ժամանակ դասի հիմնական գործող անձը ուսուցիչն էր, ապա այստեղ ուսուցիչ-աշակերտ փոխազդեցությունը հավասար մակարդակի վրա են՝ սուբյեկտ սուբյեկտային փոխհարաբերություններ: Պասիվ ուսուցումը ենթադրում է ուսուցում ավտորիտար ոճով, իսկ ակտիվ ուսուցումը ժողովրդավարական ոճով:

Ինտերակտիվ (փոխներգործուն) մեթոդ նշանակում է փոխներգործել, գտնվել ինչ-որ մեկի հետ երկխոսության մեջ: Այլ կերպ ասած՝ եթե ակտիվ մեթոդների դեպքում փոխադարձաբար ակտիվ գործունեության մեջ են գտնվում սովորողները և դասավանդողը, ապա ինտերակտիվ մեթոդների դեպքում սովորողները փոխադարձաբար ակտիվ գործունեության մեջ են գտնվում նաև միմյանց հետ, և ուսուցման պրոցեսում գերակայում է սովորողների դերը: Ինտերակտիվ ուսուցման ժամանակ դասավանդողն առաջատար դերում չէ. նրա դերը կրթական գործունեությունը դեպի դասի նպատակի իրականացում ուղղորդելն է:

Դասավանդողը մշակում է նաև դասի պլանը (սովորաբար այն կազմվում է ինտերակտիվ վարժություններից և առաջադրանքներից, որոնց կատարման ընթացքում սովորողը սովորում է նյութը):

Հետևաբար, ինտերակտիվ դասերի հիմնական բաղադրիչներն են ինտերակտիվ վարժությունները և առաջադրանքները, որոնք կատարվում են սովորողների կողմից:

Ինտերակտիվ վարժությունների և սովորական հանձնարարությունների տարբերությունն այն է, որ կատարելով դրանք՝ սովորողը ոչ միայն և ոչ այնքան ամրապնդում է արդեն յուրացված նյութը, որքան ուսումնասիրում, յուրացնում է նոր նյութը:

Ուսումնական գործընթացը և կրտսեր դպրոցականների իմացական կարողությունները

Իմացական ոլորտի զարգացում: Ուսումնական գործունեության համար կարևոր իմացական գործընթացներից է հիշողությունը: Աշակերտին անհրաժեշտ է մտապահել մեծ քանակությամբ ինֆորմացիա և վերարտադրել այն: Չտիրապետելով հատուկ հմտությունների, երեխան հիշում է մեխանիկորեն, սակայն մեծ քանակի նյութի մտապահման դեպքում դա հետզհետե դժվարանում է: Ուսուցիչը օգնում է երեխային կիրառել մտապահման որոշակի հմտություններ՝ իմաստավորված մտապահում /իմաստային տարրերի բաժանում, իմաստային խմբավորում, համեմատություն և այլ/ և վերարտադրման հնարներ: Երեխան սկզբնական փուլում դժվարանում է մտապահվող նյութի մեջ իմաստային տարրեր առանձնացնել, ինչը անհրաժեշտ է հմտացնել սկսած տարբեր նկարների և փոքր տեքստերի մտապահման գործընթացից: Կրտսեր դպրոցականի հիշողությունը մեխանիկական է և որոշակի մակարդակով զարգացած: Նա հատկապես հիշում է այն, ինչն իրեն առանձնապես զարմացնում է, ինչն անմիջականորեն խարսխվում է նրա հետաքրքրությունների վրա: Նկատի ունենալով, որ այս տարիքում մասնավորապես ակտիվ է երեխաների ճանաչողական հետաքրքրությունները (աշխարհաճանաչողության փուլ է այս տարիքը)՝ ուսումնական նյութը պիտի հագեցած լինի աշխարհաճանաչողական գիտելիքներով, և այդ ամենը ներկայացվի կրտսեր դպրոցականների կենսափորձի հաշվառմամբ: Կրտսեր դպրոցական տարիքին բնորոշ է առարկայական պատկերային հիշողությունը, սակայն կան նաև բառատրամաբանական հիշողության զարգացման բոլոր նախադրյալները:

Ուսումնական գործընթացը, գիտելիքների, հմտությունների, կարողությունների ձեռքբերումը ենթադրում է աշակերտի ինքնակառավարում, ինչը հնարավոր է իրականացնել լավ զարգացած կամածին ուշադրության դեպքում: Ուսման սկզբնական շրջանում երեխային գրավում է երևույթների միայն արտաքին կողմը, իսկ ուսուցչի դերը կայանում է նրանում, որ պարբերաբար սովորեցնի դիտողականությանը, երևույթների էության ըմբռնմանը, հասկացմանը և այլն: Նպատակահարմար է, օրինակ, խնդրել երեխային ստուգել իր ընկերոջ կամ իր գրածը, համեմատել սկզբնական նյութի հետ, զննել և մտապահել առարկաների կարևոր բնութագրերը և այլն: Ուսումնական գործունեության ընթացքում մեծահասկաների օգնությամբ երեխայի մոտ զարգանում են ուշադրության բաշխումը և տեղափոխելիությունը: [4]

Ըստ Լ. Ս. Վիգոտսկու՝ եթե նախադպրոցական տարիքի երեխաների հոգեկան գործընթացների մեջ գերիշխող է հիշողությունը, ապա կրտսեր դպրոցական տարիքում գերիշխող է մտածողությունը: Այս հանգամանքով պայմանավորված՝ արագորեն զարգանում են աշակերտի մտածողության տեսակները: Եվ քանի որ մտավոր զարգացման աստիճանով է պայմանավորված մյուս հոգեկան գործընթացների զարգացումը, սրա արդյունքում զարգանում են նաև երևակայությունը, կամքը, զգացմունքները և այլն: Անցում է կատարվում նախադպրոցանկան տարիքին բնորոշ ակնառու-պատկերային մտածողությունից բառատրամաբանական մտածողության, երեխան կարողանամ է վերլուծել, տրամաբանորեն դատել, մտքեր ձևակերպել: [8]

Ուսուցման գործընթացի սկզբնական շրջանում կրտսեր դպրոցականների ընկալման մակարդակը սերտորեն պայմանավորված է նրանց գործողություններով և պրակտիկ գործունեությամբ: Նրանց ընկալմանը բնորոշ է ցայտուն արտահայտված հուզականությունը, առաջին հերթին ընկալում են այն երևույթները, առարկաների հատկանիշները, որոնք առաջացնում են անմիջական հուզական արձագանք: Սանկավարժական այս հիմնավորմամբ է պայմանավորված տարրական դասարաններում զննականության սկզբունքի ապահովման անհրաժեշտությունը և զգացմունքային խթանիչների կիրառումը, ճշտորեն կազմակերպված ուսուցման գործընթացում կրտսեր դպրոցականների ընկալումն աստիճանաբար դառնում է նպատակաուղղված

ու կառավարվող։ Նրանք ուսուցչի օգնությամբ սովորում են ոչ միայն պարզապես դիտել, այլև զննել, ուսումնասիրել, բացահայտի առարկաների ու երևույթների էական ու կարևոր հատկանիշները, վերլուծել դրանք, որոշակի եզրահանգումներ անել, կարողություններ, որոնք բարձրակարգ մտածողության բաղադրիչներն են և նպաստելու են հետագա ուսումնական գործունեության արդյունավետությանը։ [9]

Անհատականությունը բնութագրվում է անձի մտավոր, կամային, բարոյական, սոցիալական այլ հատկանիշների միասնությամբ, որոնցով էլ տվյալ երեխան տարբերվում է մյուսներից։ Անշուշտ, յուրաքանչյուր երեխա եզակի է և անկրկնելի, իր անհատականությամբ՝ բացառիկ, և համարվում է հասարակության համար բարձրագույն արժեք։ Անձի անհատականությունն արտահայտվում է նրա անհատական ինքնատիպությամբ, զգայությունների յուրահատկությունները, ընկալման, մտածողության, հիշողության, երևակայության, հետաքրքրության, հակումների, ընդունակությունների, խառնվածքի, բնավորության զանազանությունը։ Ճանաչելով մարդու անհատական-հոգեբանական և տարիքային առանձնահատկությունները, իմանալով նրա կենսապայմանները՝ կարելի է արդյունավետ կրթական միջավայր ստեղծել նրա իմացական ներուժի, ակտիվության, ունակությունների, օժտվածության, տաղանդի բացահայտման և զարգացման համար։ Անհատական առանձնահատկությունների հաշվառումը և երեխայի բացառիկության, անկրկնելիության արժևորումը հումանիստական մանկավարժության հիմնարար սկզբունքներից են և երեխայակենտրոն կրթադաստիարակչական գործընթացի արդյունավետության բարձրացման հիմնական պահանջը։

Կրտսեր դպրոցականների ընդգծված իմացական գործընթացներից է նաև երևակայությունը։ Երեխան կարող են ոգևորվել նաև հեքիաթում նկարագրված ոչ իրական դեպքերով, խոսող ծառերով և թռչող ավելով, հավատալ բարի հերոսի հաղթանակներին ու չարի կործանմանը։ Սա նրանց երևակայության «ոչ հողածին», «ոչ երկրային» հատկանիշն է, որը պիտի անպայման օգտագործվի որպես զգացմունքային խթանիչ։ Այս իմաստով ամենից առաջ կատարելագործվում է վերստեղծող երևակա-

յությունը, որը պայմանավորված է նախկինում տեսածը, կարդացածը, լսածը երևակայությամբ պատկերացնելու, կամ նկարագրությանը, նկարին, սխեմային համապատասխան կերպարներ ստեղծելու նրա կարողությամբ: Կրտսեր դպրոցական տարիքում բուռն կերպով հարստանում է երեխայի բառապաշարը, զարգանում է կապակցված խոսքը: Պետք է օժանդակել այս գործընթացին՝ ապահովելով հարուտ խոսքային միջավայր /գրքերի ընթերցում, ֆիլմերի դիտում, խոսքի ունկնդրում/, դասաժամերին ստեղծելով արտահայտվելու, հաղորդակցվելու հնարավորություններ, առաջացնելով արտահայտվելու, գեղեցիկ խոսելու պահանջմունքներ: Կարևոր դեր են խաղում գիտական հասկացությունների ձևավորումը, որն ընթանում է ֆունկցիոնալ հատկանիշների առանձնացումից մինչև էական հատկանիշների առանձնացումը: Գիտական հասկացությունների ձևավորման գործընթացում զարգանում են երեխայի մտածողության բոլոր գործընթացները:

Այսպիսով, կարելի է փաստել, որ կրտսեր դպրոցական տարիքում երեխաները ունենում են հետևյալ ձեռքբերումները՝

- իմացական ոլորտի զարգացում
- աֆեկտիվ-պահանջմունքային նոր մակարդակի ձևավորում, ինչը թույլ է տալիս գործել ոչ թե անմիջականորեն, այլ առաջնորդվելով հստակ գիտակցված նպատակներով, բարոյական նորմերով և արժեքներով;
- հարաբերականորեն կայուն վարքաձևերի ձևավորում
- երեխայի սոցիալական ուղղվածության զարգացում: [10]

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով, կրտսեր դպրոցական տարիքը կյանքի կարևորագույն փուլերից մեկն է, որից է կախված մտածողության և անձնավորության մակարդակը, սովորելու ցանկությունը և կարողությունը, սեփական ուժերի նկատմամբ հավատը: Սոցիալական կարգավիճակի փոփոխության արդյունքում երեխան դուրս է գալիս ընտանիքի սահմաններից՝ ընդլայնելով հաղորդակցման շրջանակը: Անձի կայացման կարևորագույն այս փուլում անհրաժեշտություն է ծագում նոր դերեր կրել, պատասխանատու լինել, տարբեր պահանջներ իրականացնել: Այս շրջանում հակասության մեջ են մտնում երկու հիմնական դրդապատճառ՝ անհրաժեշտության և ցանկության: Մի կողմից, առաջնորդվելով անհրաժեշտության պահանջմունքով, երեխան բացահայտում է հասուն կյանքը, իսկ մյուս կողմից, դրդված լինելով ցանկության պահանջմունքով, երեխան ցուցաբերում է այնպիսի վարք, որը վերադարձնում է իրեն մանկության աշխարհ, որտեղ ամենը ապահով է, ծանոթ, իրականանալի, չկան որոշակի պարտականություններ և պահանջներ: Մի կողմից, երեխան իմպուլսիվ է, անհանգիստ, ունի ոչ կայուն ուշադրություն, իսկ մյուս կողմից, քանի որ նրա մոտ արդեն ձևավորվում է պահանջմունքների նոր մակարդակ, նա սկսում է գործել, առաջնորդվելով որոշակի նպատակներով, արժեքներով, զգացմունքներով: Կրտսեր դպրոցականի զարգացման ընթացքում հստակ երևում են զարգացման որակական փոփոխություններ:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Բալյան Ա.Ա. Մանկավարժական հոգեբանության հարցեր - Երևան: Լույս, 1983.
2. Էլկոնին Դ.Բ., Կրտսեր դպրոցականի ուսուցման հոգեբանություն, Եր., 1975, 104 էջ:
3. Թունյան Ջ.Ե., Երիցյան ԼՄ՝., Կրտսեր դպրոցականի հոգեբանություն, Եր., 2013, 287, 54 էջ:
4. Կրուտեցկի Վ.Ա., Մանկավարժական հոգեբանության հիմունքներ, 1976, 442 էջ:
5. Мухина В.С., Детская психология. М. 1985, стр. 10-28. 5. Немов Р.С., Психология. М. 2000, стр. 6-18.
6. Кулагина И.Ю. “Возрастная психология: развитие ребенка от рождения до 17 лет” / Ун-т Рос. акад. образования. -- 5-е изд. - М. : Изд-во УРАО, 1999. – 175
7. Шаповаленко И. В. “Возрастная психология (Психология развития и возрастная психология)” Москва 2005, 350 стр
8. Виготски “Педагогическая психология”. 2004 "...Издательская корпорация «Логос» Москва, стр 384
9. Изард К. Э. “Психология эмоций”. СПб, Питер, 2006г., стр 46
10. Мухина В. “Возрастная психология. Феноменология развития”10-е изд., перераб. И доп. – М.:2006.- 608 с
11. Толипова Ш. Ш. “Влияние эмоционального фактора в рекламном тексте” // Молодой ученый. 2015г., №4. , С. 707-709.